

Suomen Opiskelija- Allianssi – OSKU ry Tavoiteohjelma 2023

Sisällys

1 Johdanto

2 Koulutuspolitiikka

2.1 Ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen ja saavutettavuus

2.2 Opinto-ohjaus

2.3 Nivelvaiheet

2.3. Opintojen sisältö ja tutkinnon perusteet

2.4 Yhteiset tutkinnon osat

2.5 Opetus ja opettajat

2.6 Koulutussopimus (työssäoppiminen)

2.7 Oppisopimus

2.8 Yhdistelmätutkinnot

2.9 Aikuisopiskelu

2.10 Kansainvälisyys

2.11 Monikulttuurisuus oppilaitoksissa

2.12 Korkea-asteelle hakeutuminen

2.13 Elinikäinen oppiminen

2.14 Ammatillisen koulutuksen rahoitus

3 Sosiaalipolitiikka

3.1 Opintotuki

3.2 Koulumatkatuki

3.3 Asuminen

3.4 Työssäkäynti

3.5 Yrittäjyys

3.6 Opiskelijoiden hyvinvointi

3.7 Opiskelijoiden elintavat

3.8 Selkeyttä systeemeihin

3.9 Nuorten ja opiskelijoiden osallisuus yhteiskunnassa

3.10 Opiskelijakuntatoiminta

3.11 Yhdenvertaisuus

1 Johdanto

Ammatillinen koulutus on erinomainen vaihtoehto peruskoulunsa päättävälle niin nuorelle kuin osaamistaan täydentävälle aikuiselle. Se on tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää, ja keskeinen osa jatkuvasti korostuvassa jatkuvassa oppimisessä. Vuosittain ammatillisessa koulutuksessa opiskelee reilu 320 000 henkilöä, joista yli 20-vuotiaiden osuus on noin 60 %. Ammatillinen koulutus kouluttaa työelämään ammattilaisia, on ketterä ja yhteiskunnan muutoksiin sopeutuva sekä antaa jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Yksi suomalaisen koulutusjärjestelmän kulmakivistä on joustavuus, jossa umpikujia ei tunneta. Kaikista koulutusmuodoista on mahdollista siirtyä toiseen, ja mikään valinta ei sulje ovia tulevaisuudessa. Noin muutama prosentti yliopisto-opiskelijoista on käynyt ammatillisen koulutuksen, hieman suurempi osa yhdistelmäututkinnon.

Ammatillinen koulutus kärsii edelleen vetovoimaongelmasta. Vanhat stereotypiat ja ennakkoluulot ovat yhä valloillaan, eikä amista nähdä yhtä houkuttelevana kuin lukiokoulutusta, vaikka iso osa valmistuneista kokee AMIS-tutkimuksen (vuosi) mukaan suurta ammattiylpeyttä. Vuoden 2020 TAT nuorten talousraportin mukaan yläkoululaisista 27% ajattelee suuntaavansa ammatilliseen koulutukseen ja 57 % lukiokoulutukseen. (Noin) Puolet ensisijaisesti ammatilliseen koulutukseen hakeneista kertoo hakeneensa, koska amis tarjoaa heidän haluamansa tutkinnon. Vuoden 2021 yhteishaussa hakijoiden kokonaismäärä ammatilliseen koulutukseen kasvoi vajaalla 3000 henkilöllä, aloituspaikkojen määrä laski hieman vuodesta 2020.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusta on leikattu vuodesta 2013 alkaen. Yksikään toinen koulutusmuoto ei ole kärsinyt yhtä suurista leikkauksista. Vuoden 2019 jälkeen leikkauksia ei ole tehty, vaan osittain rahoitusta on lisätty. Lisäykset ovat olleet määräaikaista, eivätkä mahdollista oppilaitoksille pitkäjänteistä suunnittelua. Tehdyt lisäykset eivät kuitenkaan ole korvanneet puuttuvaa rahoitusta, mistä ammatillinen koulutus ja sen laatu jatkuvasti kärsii. Vuonna 2022 hallitus päätti kehysriihessä vahvistaa ammatillisen koulutuksen rahoitus pohjaa 50 miljoonalla eurolla vuodesta 2023 lähtien.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia on uudistettu säädösmuutoksilla vuonna 2020. Uudistettu rahoitusjärjestelmä ohjaa koulutuksen järjestäjiä entistä enemmän suuntaamaan varainhankintaa valtionrahoituksen ulkopuolelle ja käymään läpi muitakin avustushakuprosesseja. Perusrahoituksen laskeminen on luonut haasteita koulutuksen järjestäjien talouden ennakointiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö päätti asetuksella 2020, että perusrahoitus palaa aiemman 70 % tasolle suunnitellun 50 % sijaan. Suuri osa koulutuksenjärjestäjistä on nähnyt, että perusrahoituksen palautus 70 prosentin tasolle parantaisi oppilaitoksen talouden ennakointia. Talouden ennakointi mahdollistaa myös pitkäjänteisesti suunnitellun arjen oppilaitoksissa, joka on niin henkilöstön, työelämän kuin opiskelijoidenkin etu.

Ammatillisen koulutuksen reformi toteutettiin vuonna 2018. Reformissa uudistettiin ammatillisen koulutuksen rahoitusta, ohjausta, toimintaprosesseja, tutkintojärjestelmää ja järjestäjäjärakenteita. Lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistettiin uudeksi laiksi, jossa keskeisenä lähtökohtana on osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys. Lisäksi työpaikoilla tapahtuvaa oppimista lisättiin, sääntelyä purettiin ja opiskelijoille suunnitellaan nykyään yksilölliset opintopolut. Henkilökohtaistaminen on nykyään ammatillisen koulutuksen keskiössä. Reformin

suurimmista huonoista vaikutuksista on päästy eteenpäin, mutta edelleen vähäinen lähiopetuksen määrä, kärsinyt yhteisöllisyys ja paikoin heikosti tehdyt eHOKS-suunnitelmat ovat jokapäiväisiä ongelmia ammatillisessa koulutuksessa.

Keskeisenä koulutuspoliittisena tavoitteena Suomessa tulisi taata jokaiselle nuorelle mahdollisuus toisen asteen tutkintoon. Hallitusohjelmaan on kirjattu tähän ratkaisuksi oppivelvollisuuden laajentaminen ylettämään kaikkiin 18-vuotiaisiin asti, ja laki saatettiin voimaan 2021 vuoden alussa. Samaan aikaan voimaan tuli maksuton toinen aste, ja tulevaisuudessa kaikille alle 20-vuotiaille ensimmäisen tutkinnon suorittajille tarjotaan maksuttomat materiaalit. Maksuttomuuden on luvattu kattavan kaikki opinnoista koituvat kustannukset opiskelijoille. Samalla avattiin useita muita liitelakeja, esimerkiksi koulumatkatuen rajaa laskettiin seitsemään kilometriin ja omavastuuosuus poistettiin.

Opiskelijoiden saaman opetuksen ja ohjauksen määrä on vähentynyt selvästi viime vuosien aikana. Ammatillinen koulutus on ollut ainoa koulutusmuoto, jossa minimituntimäärää ei oltu asetettu. Tilannetta parantaa kuitenkin 1.8.2022 voimaantullut lakimuutos, joka määrittää seuraavaa: "Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen suorittamiseksi tarvittavan opetuksen ja ohjauksen määrä on vähintään 12 tuntia osaamispistettä kohti. Tuntimäärä voi kuitenkin olla säädettyä suurempi tai pienempi opiskelijan oppimisvalmiuksien tai yksilöllisten valintojen perusteella. Tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:ssä säädetty tutkinnon osien mitoitusperusteet."

Opiskelijoiden hyvinvointi on ollut erityisen paljon esillä keväällä 2020 alkaneiden koronaviruksesta johtuvien poikkeusolojen, helmikuussa 2022 alkaneen Ukrainan sodan sekä yleisten elämiskustannusten nousun takia. Alkuvuodesta 2021 toisen asteen opiskelijoille Owal groupin tekemän kyselyn mukaan 60 % koki etäopetuksen henkisesti kuormittavana. Vuoden 2018 AMIS-tutkimuksen mukaan jopa 51 % ei saanut tarvittaessa apua ongelmiin. Terveystilanteen palveluiden saavutettavuus ei toteudu kaikkialla Suomessa tällä hetkellä ja aluekohtaisia eroja on paljon. Sen lisäksi vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan jopa 28 % ammatillisten oppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi.

Hallitus on säätänyt sitovista mitoituksista toisen asteen opiskeluhoitoon palveluihin. Eduskunta on päättänyt hyvinvointialueiden perustamisesta, joille siirtyy myös opiskeluterveydenhuolto. Erityisen tuen tarve on noussut viime vuosina huomattavasti, ja oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon myötä se tulee nousemaan lisää. Samaan aikaan erityisen tuen rahoitusta ei ole nostettu. Poikkeusolot keväällä 2020 nostivat erityisen tuen tarpeen piiriin myös joukon sellaisia opiskelijoita, jotka eivät aiemmin ole tarvinneet erillistä tukea opintoihin.

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry:n mukainen ammatillinen koulutus pähkinänuoressa

Laadukas ammatillinen koulutus perustuu vapaaehtoisuuteen, henkilökohtaistamiseen ja yhdenvertaisuuteen. Ammatillista koulutusta arvostetaan yhteiskunnallisesti, ja amikset ovat aidosti ylpeitä osaamisestaan ja tutkinnoistaan. Rahoitus on turvattu pitkällä tähtäimellä, ja koulutus on yhtä laadukasta oppilaitoksesta riippumatta. Kaikilla on oikeus hakeutua opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen peruskoulun jälkeen haluamassaan elämänvaiheessa ja päästä täydentämään osaamistaan ympäri Suomen. Kenenkään

taloudellinen tilanne ei ole esteenä opinnoille ja opintojen ja työelämän yhdistäminen toimii joustavasti. Koulutus on vahvasti osaamisperusteista ja tarjoaa jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteelle.

Jokainen nuori saa tarvitsemaansa tukea opintoihin ja etenee itselleen sopivassa tahdissa. Opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia tuetaan, ja kaikki pääsevät opiskeluterveydenhuollon palveluiden piiriin. Osallisuus näkyy oppilaitosten arjessa, ja opiskelijoilla on monipuoliset aidot mahdollisuudet vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Kaikissa oppilaitosten toiminnoissa huomioidaan, että ammatilliset opiskelijat ovat moninainen joukko eri taustoista, ikäryhmistä, identiteeteistä ja elämäntilanteista. Sekä ammatillista koulutusta kehitettäessä että oppilaitosten käytännöissä muistetaan tämä heterogeenisyys ja tehdään monipuolista vaikutusarviointia ammatillisen koulutuksen laadun sekä opiskelijoiden aseman, osaamisen ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

2 Koulutuspolitiikka

2.1 Ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen ja saavutettavuus

Ammatillista koulutusta on kohdeltava yhdenvertaisena ja yhdenvertaisesti lukiokoulutuksen rinnalla. Ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen on kannustettava. Peruskouluissa tulee olla ajantasaisempi tieto kaikista opiskelumahdollisuuksista ja -poluista. Myös tutustumiskäyntejä ammatillisiin oppilaitoksiin tulee lisätä. OSKU:n mielestä opiskelijavalinnoissa on edelleen kehitettävää. Yhteishaussa ensimmäisen hakukohteen määrittely voi olla nuorelle todella haastavaa, eikä kaikilla valitettavasti ole turvallista ja luotettavaa aikuista vieressä opastamassa. Hakukohteiden enimmäismäärän rajausta on tarkasteltava kriittisesti. Opintopolku-sivustoa on kehitettävä nykyisestä merkittävästi hakijaystävällisemmäksi.

On ihmisten ja yhteiskunnan resurssien haaskausta ottaa opiskelijoiksi alalle soveltumattomia. Peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen tulevilla nuorilla täytyy olla perustiedot ja -taidot hallussa, jotta ammattiin opiskelu ei ole peruskoulun kertausta. Peruskoulun arviointikriteerejä on yhtenäistetty, mutta OSKU kuitenkin vaatii, että tieto yksilöllisesti määrittelystä arvosanasta välittyy opiskelijavalintoja tekeville toisen asteen koulutuksen järjestäjille opiskelijavalinnoissa. Ilman koulutuksen järjestäjille välittyvää tietoa arvioinnin mukauttamisesta toiselle asteelle hakeutuvat oppilaat ovat eriarvoisessa asemassa eri tavalla määriteltujen arvosanojen kanssa. Epäselvyydet osaamisen tasossa voivat lisäksi aiheuttaa ongelmia tulevassa oppilaitoksessa.

Opiskelijan oletukset eivät kuitenkaan aina vastaa todellisuutta ja siksi olisikin hyvä päästä mahdollisuuksien mukaan tutustumaan eri oppilaitoksiin ennen lopullisen valinnan tekemistä. Mikäli hakijaa ei voida valita opiskelijaksi soveltuvuusestään vuoksi, on hänet ohjattava hakijalle soveltuvampaan koulutukseen. SORA-säädöksistä on tiedotettava opiskelijoille selvästi ja ymmärrettävästi, ja opiskelijoita sekä huoltajia tulee kuulla riittävästi ennen päätöksentekoa. Opiskelijoilla tulee olla myös oikeus saada vaatia oikaisua päätökseen ja päätös on saatava kohtuullisessa ajassa.

Peruskoulun oppilaanohjauksessa myös oppilaiden huoltajat on huomioitava nykyistä paremmin tarjoamalla heille ajantasaista tietoa eri aloista ja ammateista, jotta huoltajat kykenevät osaltaan tukemaan nuoria toiselle asteelle hakeutumisessa ja alavalinnoissa. Nuorella tulee kuitenkin itsellään olla päävastuu omista valinnoistaan, eivätkä huoltajat tai opinto-ohjaajat saa painostaa nuorta hakeutumaan tietylle alalle omien intressiensä perusteella.

Jatkuva haku on hyvä parannus, mutta hakijan tulee saada valinnan tai valitsematta jättämisen perusteet tietoonsa hyvissä ajoin. Jatkuvan haun kautta koulutukseen hakeutuvien täytyy päästä aloittamaan täysipainotteiset opinnot mahdollisimman pian opiskelupaikan vastaanottamisen jälkeen.

Ammatillisen koulutuksen saaminen ei tulisi olla asuinpaikasta kiinni. Eri alojen opetustarjonnan sekä oppilaitosverkoston on oltava alueellisesti niin kattava, ettei se estä hakeutumista nuoren tai aikuisen haluamalle alalle. Ammatillisen koulutuksen saatavuus kaikkialla Suomessa on turvattava. OSKU näkee kuitenkin koulutuksen laadun ensisijaisena asiana, ja mikäli yksiköitä joudutaan yhdistämään enemmän kaupunkeihin, tulee huolehtia sujuvista liikenneyhteyksistä entistä paremmin haja-asutusseuduilta oppilaitoksiin.

2.2 Opinto-ohjaus

Peruskoulun opinto-ohjausta tulee painottaa siten, että opinto-ohjauksen määrä ja tunnit lisääntyvät peruskoulun kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla. Opinto-ohjauksessa ammatillista koulutusta on kohdeltava yhdenvertaisena vaihtoehtona lukion rinnalla. Työelämään tutustumisen (TET) pitää olla mahdollista erityisesti peruskoulun yläluokilla ja TET:ssä pitää olla mahdollisuus tutustua nykyistä monipuolisemmin eri työpaikkoihin. TET-jaksojen aikana alaan ja ammatteihin tutustumisen on oltava mahdollista myös ammatillisissa oppilaitoksissa - ei pelkästään työpaikoilla. OSKU pitää erityisen tärkeänä, että opinnonohjaus tapahtuu nuorilähtöisesti ja nuoren haaveita mahdollistaen. Stereotyyppiset ajattelumallit eivät kuulu opinnonohjaukseen, vaan nuorta tulee kannustaa tavoittelemaan omia haaveitaan ja unelmiaan. Neuvontaan ei saa vaikuttaa nuoren sukupuoli tai sosioekonominen tai kulttuurillinen tausta.

Ammatillista koulutusta koskevien säädösten mukaan opiskelijalla on oikeus opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen ja opinto-ohjaukseen. Opinto-ohjauksen tavoitteena on opiskelijan tukeminen ja ohjaaminen valinta- ja ongelmatilanteissa. Ohjauksella pyritään huolehtimaan, että opiskelijalla on riittävästi niitä tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään. Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjaus tulee toteuttaa niin, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opinto-ohjauksen tavoitteena on opiskelijoiden hyvinvoinnin lisääminen, opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen, työllisyyden edistäminen ja jatko-opintoihin hakeutumisen tukeminen esimerkiksi ammatinvalintapsykologien kanssa yhteistyössä toimien.

Opiskelijan tulee olla hyvin tiedotettu tutkintoonsa sisältyvistä opinnoista ja niiden valinnanmahdollisuuksista. Ammatillisen perustutkinnon rakenne ei välttämättä ole kaikille itsestään selvä juttu, joten sitä tulee avata riittävästi niin ennen opintoja kuin niiden aikana. Opinto-ohjaajien määrää on lisättävä ammatillisessa koulutuksessa. Jokaista 150:tä opiskelijaa kohti on oltava yksi täysipäiväinen opinto-ohjaaja. Jokaiselle aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämisen suunnitelma (HOKS). Jokaisen opiskelijan on saatava sen laadintaan ja suunnitelman toteuttamiseen riittävä ja laadukas ohjaus. Tämä edellyttää, että oppilaitoksilla on tarkoitusta varten varattuna riittävästi opetus- ja ohjaushenkilöstöä ja että koko opetus- ja ohjaushenkilöstö tuntee henkilökohtaistamisen keskeiset periaatteet ja lainsäädännön. Opiskelijalla on oltava

oikeus henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen suunnitelmansa päivittämiseen säännöllisesti ja aina tarvittaessa.

Opettajilla ja opinto-ohjaajilla on oltava oikeasti ja aidosti aikaa ohjata opiskelijoita ja paneutua kunnolla heidän tilanteisiinsa. Tämä vaatii nuoria ja heidän elämänvaihteitaan arvostavaa ja ymmärtävää asennetta sekä riittävää työaikaresursointia. Ammatillisia opiskelijoita tulisi ohjeistaa jatko-opinnoista nykyistä aktiivisemmin jokaisessa oppilaitoksessa, jotta opiskelijat olisivat paremmin tietoisia eri vaihtoehtoista, kuten mahdollisuudesta tulla valituksi ammatillisella perustutkinnolla ammattikorkeakouluun. Jälkiohjausoikeudesta tulee tiedottaa opiskelijoita, jotta he osaavat valmistumisen jälkeenkin hakeutua opinto-ohjauksen pariin tarvittaessa. OSKU haluaa, että jokaisella halukkaalla olisi mahdollisuus jatko-opinnoista ja tulevaisuudesta keskustelemiseen opinto-ohjaajan tai ammatinvalintapsykologin kanssa.

2.3 Nivelvaiheet

Osana oppivelvollisuuden laajentamista on uudistettu nivelvaiheen koulutuksia, eli erilaisia toisen asteen koulutukseen valmentavia koulutuksia. Uusi tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUV) on yhdistänyt aiemmat nivelvaiheen koulutukset eli perusopetuksen lisäopetuksen (kymppiluokka), lukioon valmentavan koulutuksen (LUVA) ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen (VALMA). OSKUn mielestä on ollut perusteltua yhdistää aiemmat kolme tutkintokoulutuksiin valmentavaa koulutusta, jotta saavutettavuus toteutuu paremmin ja nuorille on helpompaa löytää itselleen sopiva muoto tutustumalla kaikkiin toisen asteen vaihtoehtoihin.

OSKU pitää kuitenkin ehdottoman tärkeänä, että uudistus ei leikkaa ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta yhtään, vaan enemmänkin siihen tarvittaisiin määrärahojen lisäystä. OSKU näkee, että oppivelvollisuuden pidentämisen johdosta tutkintoon valmentavan koulutuksen pariin tulee yhä enemmän erilaisia tukitoimia tarvitsevia opiskelijoita. Jo nyt hyvin tiukalla olevaa rahoitusta on ehdottoman tärkeää lisätä, jotta koulutus voidaan toteuttaa laadukkaasti ja kaikki saavat tarvitsemansa tuen. On tarpeen tehdä seurantaa, millaisiksi opiskelijamäärät muodostuvat.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus antaa hyvät valmiudet ammatillisen tutkinnon suorittamiseen, ja sen arvostusta on nostettava. Siitä on tiedotettava erityisesti kaikille niille, joille alavalinta ei ole selkeä. TUV:sta on myös tehtävä aidosti matalan kynnyksen saavutettava vaihtoehto. Jokaiselle peruskoulun päättävälle nuorelle tulee taata opiskelu-, työpaja- tai harjoittelupaikka peruskoulun jälkeen. Myös jo ammatilliseen koulutukseen valituilla opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus kokeilla eri aloja oppilaitoksessa ja vaihtaa jouhevasti itselleen sopivammalle alalle. TUV:aan tuleville opiskelijoille tulee kertoa mahdollisimman laajasti eri koulutusmuodoista ja ohjata jokainen aidosti näistä itselleen sopivimpaan. TUV:asta tulee olla mahdollisuus siirtyä joustavasti ja jatkuvasti ammatilliseen peruskoulutukseen. Oppilaitosten tulee mahdollistaa TUV:assa opiskeleville opintojen aloittaminen joka jakson alussa – välittömästi, kun motivaatio ja tietotaito ovat kohdillaan.

2.4. Opintojen sisällöt ja tutkinnon perusteet

Kaikilla opinnot eivät mene totutussa kolmen vuoden tavoiteajassa, vaan tutkinnon

suorittamisaika riippuu aiemmista opinnoista, mahdollisesta työkokemuksesta ja yksilöllisestä etenemisväylästä, motivaatiota unohtamatta. Nykyään opintojen suorittaminen yli koulurajojen on entistä helpompaa. Alan ja oppilaitoksen vaihtamisesta tulee tehdä opiskelijalle entistä helpompaa, mikäli peruskoulun jälkeinen valinta ei olekaan opiskelijalle sopiva. Alan vaihtamisen täytyy olla sujuvasti mahdollista, mielellään jokaisen jakson päätteeksi, ja opinto-ohjaajan täytyy olla alan vaihtamista harkitsevan opiskelijan tavoitettavissa ennen jokaisen jakson loppua.

Opintojen suorittamista on joustavoitettu ja näin tulee jatkua myös tulevaisuudessa. Tutkinto on jaettu osiin, jotka koostuvat ammatillisista ja yhteisistä opinnoista. Tutkinnon osilla on mahdollisuus helpottaa aiemmin tehtyjen opintojen hyödyntämistä osaksi tulevaa tutkintoa. Se mahdollistaa opiskelijalle oman, yksilöllisen opintopolun rakentamisen. On huolehdittava, että opiskelijat saavat riittävästi osaamista työelämässä ja/tai jatko-opinnoissa pärjäämiseen, eikä opinnoista tehdä liian helppoja. OSKU haluaa, että jatkossa aidosti henkilökohtaisen oppimisen mahdollisuudet hyödynnetään, oppimisvalmiuksia tukevat opinnot tulevat kaikkien saataville ja tähän kaikkeen hyödynnetään enemmän oppimisanalytiikkaa. Jokaiselle opiskelijalle tulisi löytää hänelle oikea ja sopiva opiskelumenetelmä sekä tunnistaa olemassa olevat taidot ja kyvyt. Erilaisista tavoista hankkia osaamista myös koulun ulkopuolella on tiedotettava jo hakuvaiheesta alkaen. Myös työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen osana tutkintoa tulee löytää jo perustutkinto-opiskelijoille nykyistä yksilöllisempiä polkuja.

Digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia on hyödynnettävä nykyistä laajemmin ammatillisessa koulutuksessa, kuten esimerkiksi opettajien täydennyskoulutuksissa. Erityisesti vanhoihin opetustapoihin juurtuneet opettajat tulee saada tälle vuosituhannelle, ja käyttämään opetuksessa ja ohjauksessa laitteita ja ympäristöjä, mitä opiskelijat jo luonnostaan käyttävät. Opettajille tulee tarjota erityisesti koulutusta ja välineitä laadukkaana verkkopedagogiikan takaamiseksi. Koronakriisin myötä lähes kaikki opettajat ja opiskelijat ovat joutuneet opettelemaan verkkopohjaista opiskelua ja opetusta, mutta siitä huolimatta koulutuksia on järjestettävä henkilöstölle riittävästi.

Samaan aikaan on muistettava, että myös opiskelijat tarvitsevat opetusta ja neuvontaa uusien laitteiden ja välineiden kanssa. Digitaalisten oppimisympäristöjen avulla myös kurssitarjontaa voidaan laajentaa, ja tällöin opiskelijat voisivat halutessaan hankkia laajaakin osaamista kiinnostuksensa mukaan. Varsinkin yhteisten tutkinnon osien etäopiskelu tulisi tehdä aidosti mahdolliseksi, jotta ajasta ja paikasta riippumaton opiskelu olisi mahdollista. Etäopiskelumahdollisuus ei kuitenkaan saa olla ainoa tapa suorittaa tutkintoon sisältyviä opintoja (pois lukien poikkeusolot), vaan samaan aikaan on huolehdittava myös riittävästä lähiopetuksesta. Etäopetuksessa koulutuksen järjestäjällä on oltava riittävät valmiudet opetuksen laadukkaaseen toteutukseen.

2.5 Yhteiset tutkinnon osat

Yhteisiä tutkinnon osia on uudistettu opetushallituksen toimesta, mutta OSKU katsoo, että niitä tulee muuttaa vielä enemmän. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, millaisia sivistyksellisiä ja jatko-opinnoissa tarvittavia taitoja yhteiset tutkinnon osat tuottavat. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseen tarvitaan myös enemmän joustoja. Amis ei voi olla vain peruskoulun oppisisältöjen kertaamista – sitä tarvitseville tulee järjestää kertauskursseja tai tukiopetusta. OSKU ehdottaakin, että amiksille tulee kehittää kurssitarjontaa eri tasoille, sillä opiskelijat kaipaavat myös enemmän haastetta opintoihin. YTO-aineiden tasoa tulee nostaa, jotta ammatillinen koulutus tarjoaa riittävät jatko-

opintovalmiudet korkea-asteelle. Jos oman oppilaitoksen tarjonta ei riitä, opiskelija tulee ohjata hänen haluamansa tarjonnan äärelle esimerkiksi kansalaisopistoon.

OSKUn mielestä nuorten osallisuutta ja päätösvaltaa tulee lisätä merkittävästi, ja aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattamista tulee lisätä jo perusasteelta alkaen. Ammattiin valmistuminen ja työelämään siirtyminen tarkoittaa myös kasvamista yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi, jolloin olisi ymmärrettävä, miten yhteiskunta toimii. Nykyisin ammatillinen koulutus ei anna tähän valmiuksia, ja yhteiskuntaoppia sisältyy ammatilliseen perustutkintoon niin vähän, että sen perusteella omia vaikutusmahdollisuuksiaan voi olla hankala ymmärtää tai kiinnostua äänestämisestä tai vaikuttamisesta. Yhteiskunnallisten taitojen harjoittelua on lisättävä ammatillisessa koulutuksessa ja kansalaisyhteiskunta on saatava luonnolliseksi osaksi ammatillisten oppilaitosten arkea. Opiskelijoita on myös kannustettava opiskelijatoimintaan ja aktiiviseen vaikuttamiseen omassa oppilaitosyhteisössään.

OSKU haluaa kaikille amiksille opetusta taloustaidoista. Oman talouden hallinta ja sen hankaluudet voivat tulla varsinkin opiskelujen perässä muuttavalle nuorelle yllätyksenä, kun kaikki asiat ovat uusia. Kaikki eivät saa lapsuudenkodista sellaisia eväitä, että itsenäisestä elämästä selviäisi. Tarvitaan perehdytystä etuuksien, pankkiasioden ja työnhaun maailmaan.

2.6 Opetus ja opettajat

OSKU katsoo, että opiskelijoiden tulee saada riittävästi fyysistä opetusta. Elokuussa 2022 on astunut voimaan laki, jonka mukaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen suorittamiseksi tarvittavan opetuksen ja ohjauksen määrä on vähintään 12 tuntia osaamispistettä kohti. Tuntimäärä voi kuitenkin olla säädettyä suurempi tai pienempi opiskelijan oppimisvalmiuksien tai yksilöllisten valintojen perusteella. OSKU pitää erittäin tärkeänä, että laki on säädetty ja että sen toimeenpanoa seurataan ja muutos näkyy myös käytännössä opiskelijoiden arjessa opetuksen määrän lisääntymisenä.

OSKUn mielestä opetus tulee saattaa tarpeita vastaavaksi ja opiskelijoita motivoivaksi. Erityisesti peruskoulupohjalta amikseen tulevat alaikäiset tarvitsevat opettajan antamaa opetusta ja ohjausta sekä aikuisen läsnäoloa. Opiskelijat tarvitsevat eri määrän tukea opinnoissa edistyäkseen. Siksi OSKU ehdottaa, että kaikissa ammatillisissa oppilaitoksissa tulisi olla tarjolla opiskelijoille tarpeen mukaan myös yksilöllistä tukea tai ohjausta siten, että tukiopetusta kaipaavat opiskelijat saavat lisää tukea opintoihinsa ja opinnoissaan nopeasti edistyvät voivat yksilöllisesti edetä nopeammin. OSKU katsoo, että opiskelupaikkoja erityisammattioppilaitoksissa on lisättävä, jotta jokainen saa aidosti tarvitsemansa tuen. Myös erityisen tuen saatavuutta oppilaitoksissa on lisättävä merkittävästi.

Opettajilla on edelleen iso rooli opiskelijoiden elämässä ja asenteiden muovautumisessa. OSKU vaatii, että kaikkien opettajien asenne saataisiin kohdalleen, eikä kukaan ruokkisi negatiivisia asenteita omalla toiminnallaan. Myös opettajilla tulee olla velvollisuus ilmoittaa poissaoloistaan, oppituntien tai niiden paikkojen muutoksista ja noudattaa oppilaitoksen käytössääntöjä. Opettajan pitää kyetä olemaan enemmän ohjaaja ja valmentaja kuin perinteinen opettaja. Erityisen tärkeää on, että opettajat ymmärtävät opiskelijoiden vaihtelevat elämäntilanteet ja kohtaavat jokaisen yksilönä. Opettajien tulisi myös pitää työelämätietonsa ja -taitonsa jatkuvasti ajan tasalla alati muuttuvassa työelämässä. OSKU ehdottaa, että kaikille

opettajille tulisi

pakollinen työelämäjakso tasaisin väliajoin: työssäoppimista myös opettajille.

OSKU haluaa, että uudet ja innovatiiviset oppimisen muodot otetaan laajalti käyttöön. Vertaisoppiminen osallistaa koko ryhmän ja tiimiopettajuus mahdollistaa joustavien opintopolkujen toteuttamisen. Projektien ja aitojen työelämän toimeksiantojen kautta tarjoutuu kaikille mielekkäitä oppimisen ja ammatillisen kehittymisen paikkoja, joista jokaiselle löytyy oma roolinsa – niin aloitteleville kuin jo valmistumisen kynnyksellä oleville. Opetuksen ja oppimisen osalta hyvät käytännöt on jo pääosin keksitty ja olemassa: nyt nämä hienot tavat ja menetelmät tulee saada kaikkien ulottuville.

2.7 Koulutussopimus (työssäoppiminen)

Työpaikalla tapahtuva oppiminen (koulutussopimus) on ammatillisen peruskoulutuksen olennaisimpia osia. Sillä tarkoitetaan työpaikalla tehtävien yhteydessä organisoitua tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua, josta ei makseta palkkaa. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen kautta osa tutkinnon tavoitteista opitaan työpaikalla käytännön työtehtävissä. Opiskelijalla tulee olla koulutustyöpaikalla oma, henkilöstöön kuuluva työpaikkaohjaaja, jolla on aikaa opiskelijan ohjaamiselle ja riittävä ohjauksellinen osaaminen.

Ennen työpaikalla tapahtuvaa oppimista opiskelijan kanssa on käytävä selkeästi läpi työpaikalla toteutettavan jakson tavoitteet. Opiskelijan on saatava selkeät ohjeet jakson sisällöstä ja viitteitä siitä, millaisia työtehtäviä opiskelijan on hyvä jakson aikana tehdä. Tämä edellyttää sitä, että oppilaitos on perehdyttänyt koulutustyöpaikan ajoissa siitä, millaisia tavoitteita opiskelijalla on työpaikalla ja millaisia asioita hänen tulisi työpaikalla oppia. Opiskelijan oikeuksista pitää muistuttaa sekä oppilaitoksessa että itse koulutustyöpaikalla. Näin edesautetaan myös sitä, että opiskelija on tietoinen omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Opiskelijalle tulee myös selvästi kertoa, keneen hän voi luottamuksellisesti olla yhteydessä, jos työssäoppimispaikalla tapahtuu häirintää tai muuta epäasiallista käytöstä.

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen tavoitteiden täytyy olla myös sellaisia, että ne ovat realistisesti työpaikalla mahdollisia saavuttaa. Osa opiskelijoista joutuu kuitenkin tekemään koulutustyöpaikalla koko ajan työtä, joka ei tue heidän ammatillisen tutkintonsa tavoitteita kokonaisvaltaisesti. Näitä tilanteita tulee ennaltaehkäistä kaikin tavoin, sillä nämä tehtävät eivät tue opiskelijan kehittymistä tai käytännön osaamisen kerryttämistä millään tapaa. OSKUn mielestä kaikkein olennaisinta on se, että opiskelija saa tehdä koulutustyöpaikalla monipuolisesti oman alansa töitä, häntä kunnioitetaan sellaisena kuin hän on ja hänelle tehdään selväksi työelämän perusperiaatteita.

OSKU esittää, että ainakin viimeinen ammatillisen koulutuksen työpaikalla tapahtuvan oppimisen jakso olisi muita pidempi. Opiskelijat kokevat, että näin heillä olisi entistä paremmat mahdollisuudet syventää tietotaitoaan ja saada työpaikka, vaikka työpaikalla tapahtuva oppiminen on jo nykyisellään kiistatta hyvä rekrytointikanava. Työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen tarvitaan myös nykyistä enemmän yksilöllisyyttä ja joustoja. Tarvittaessa perustelluista syistä, esimerkiksi poikkeusoloissa tai opiskelijan niin halutessa näyttöjä tai niiden osia tulisi voida osoittaa myös oppilaitoksessa. Yritysten ja muiden koulutustyöpaikkojen tulisi kysyä nykyistä enemmän palautetta koulutustyöpaikoistaan ja tarjoamistaan oppimismahdollisuuksista opiskelijoilta. Näin opiskelijat kokisivat saavansa

vaikuttaa sisältöihin ja kysyvä taho itse saisi kehittämisideoita ja ajantasaista palautetta toiminnastaan.

2.7 Oppisopimus

Kaikille ei sovi teoreettinen koulutus ja koulun penkkien kuluttaminen. Monet ammatillisiin opintoihin hakeutuvat haluavat päästä tekemään, eivätkä vain näkemään. Heille oppisopimuskoulutus on hyvä opintopolku, jossa opiskelija saa myös työstä korvausta. Se on varteenotettava vaihtoehto myös perheellisille. Parhaimmillaan oppisopimuskoulutus on sitä, että opiskelija saa oppia mieleisimmällä tavalla ja työnantaja saa hyvän ja sitoutuneen työntekijän tulevaisuuden rekrytointia ajatellen.

Opinto-ohjaajien tulee kannustaa nuoria yhtä lailla myös oppisopimuksen piiriin nuoren niin halutessa. Reformi tarjoaa mahdollisuuden joustavuuteen. Tulevaisuudessa tuleekin kiinnittää huomiota siihen, että joustavuutta on aidosti mahdollista hyödyntää. Lisäksi joustavuutta on edistettävä huomioimalla uudistuneen lainsäädännön mahdollisuudet.

OSKUn mielestä nykymuotoista oppisopimusta tulee kehittää paremmin nuorille sopivaksi: vähemmän byrokraattiseksi ja houkuttelevammaksi sekä nuorille että työnantajille. Oppisopimuksen hyödyntämistä nuorten kohdalla voidaan edistää esimerkiksi siten, että peruskoulupohjalta ammattia opiskeleva alle 18-vuotias voisi sovittaessa aloittaa TES:n mukaista alinta palkkaa alemmalla korvauksella. Tämä korvaus kuitenkin nousisi osaamisen karttumisen myötä. OSKUn mielestä täytyy olla mahdollista, että omalla työllään ja ahkeralla osaamisen kehittämisellä nuori voisi päästä nopeastikin nostamaan ansioitaan.

2.9 Kaksoistutkinnot

OSKU pitää kaksoistutkintoja eli ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon suorittamista hienona ja tärkeänä vaihtoehtona. Tutkinnot antavat erinomaisen pohjan esimerkiksi ammattikorkeakouluopinnoille, joissa tarvitaan sekä teorian että käytännön osaamista. On kätevää, että on sekä ylioppilastutkinto että ammatti, jotka molemmat avaavat monia ovia. Kaksoistutkinnon mahdollisuudesta tulee tiedottaa paremmin jo peruskoulussa. Oppilaitosten välinen toimiva yhteistyö on edellytys kaksois- tai kolmoistutkinnon suorittamisen sujuvuudelle.

OSKU on kuitenkin ehdottomasti sitä mieltä, että kaksoistutkinnon tulee jatkossakin perustua vapaaehtoisuuteen ja sitä ei tule ulottaa automaattisesti koskemaan kaikkia toisen asteen opiskelijoita. Yhtenäinen toinen aste olisi OSKUn mielestä ammatillisen koulutuksen laadun romuttaja. Toisen asteen koulutuksen on pohjauduttava malliin, jossa lukio ja ammatillinen koulutus toteuttavat toisistaan erillisiä tehtäviä. Tämä ei kuitenkaan sulje pois tarkoituksenmukaista yhteistyötä esimerkiksi tilajärjestelyjen suhteen.

OSKU uskoo valinnanvapauteen ja yksilön päättämkykyyn omista intresseistään. Näin on myös nuorisokoulun kohdalla, jota ei pidä ajaa yhtenäistämään toista astetta. Kaikilla on nyt mahdollista suorittaa halutessaan vaativa kaksoistutkinto. OSKU katsoo, että kaksoistutkinnosta ei pidä tehdä helpompaa ja kevyempää välimuotoa yhtenäisen toisen asteen nimissä. Opintojen laatu on tärkeää ja se pysyy hyvänä jatkossakin, kun toinen aste perustuu duaalimalliin.

2.9 Aikuisopiskelu

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä perustutkinto-opiskelijat ja aikuisopiskelijat on tuotu saman lainsäädännön piiriin. Noin 60 % toisen asteen ammatillisista opiskelijoista on

yli 20-vuotiaita. On tärkeää huomioida aiempi osaaminen opinnoissa, eikä turhaan kerrata samoja asioita mitkä ovat tulleet jo työelämän kautta aikuisopiskelijoille tutuiksi. OSKU pitää tärkeänä, että yhteisessä lähiopetuksessa mennään nuorten tahdissa, mutta näkee paljon uusia oppimisen mahdollisuuksia puolin ja toisin mallissa, jossa perustutkinto-opiskelijat sekä aikuisopiskelijat toimivat yhteisessä lähiopetuksessa.

Oppivelvollisuuden astuttua voimaan on pyrittävä täysin maksuttomaan toiseen asteeseen, etteivät oppivelvollisuuden ulkopuoliset joudu eriarvoiseen asemaan.

Iso osa aikuisopiskelijoista tekee ammatti- tai erikoisammattitutkintoja. On erittäin tärkeää taata riittävä rahoitus ja luvat ympäri Suomen ammatti- ja erikoisammattitutkintoja varten. Ne ovat esimerkiksi erinomainen tapa lisätä oppimista työuran aikana useilla eri koulutustaustalla oleville, ja osaamistason nosto tulee tunnistaa korkea-asteen opintojen ohella myös ammatillisten opintojen kautta. Opintojen suunnittelussa tulee huomioida moninaiset elämäntilanteet, ja etsiä jokaiselle sopivin tapa edetä opinnoissa mielekkäällä tavalla. Myös aikuisopiskelijoita tulee kannustaa mukaan oppilaitoksen arkeen ja toimintaan, kuten opiskelijakunnan hallitukseen ja muuhun yhteisölliseen toimintaan.

2.10 Kansainvälisyys

Osana ammatillisia opintoja on mahdollista lähteä ulkomaille työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen tai opiskelijavaihtoon. Opiskelijoiden oikeudesta suorittaa tutkinto tai tutkinnon osia ulkomailla tulee tiedottaa ja kannustaa siihen voimakkaammin, jotta tämä vaihtoehto nähdään aidosti mahdollisena. Liian usein ulkomailla suoritettaviin opintoihin lähteminen on opiskelijan omasta aktiivisuudesta kiinni. Kuitenkin kaikilla aloilla tutustuminen työelämään toisessa maassa ja kulttuurissa avartaisi käsitystä omasta ammatista ja antaisi yleisiä valmiuksia valmistumisen jälkeiseen elämään. Oppisopimuksen suorittaminen ulkomailla tulee mahdollistaa nykyistä helpommin.

Työelämä kansainvälistyy jatkuvasti, eikä kovinkaan moni tule enää selviämään ilman kielitaitoa tai eri kulttuurien ymmärrystä. Kotikansainvälistymiseen tulisi tarjota oppilaitoksessa kaikille mahdollisuus riippumatta siitä, onko opiskelijalla henkilökohtaisia valmiuksia lähteä itse ulkomaille. OSKU toivoo kansainvälistymisjakson sisältyvän jatkossa kaikkien amisten tutkinnon perusteisiin. Kansainvälisiä linjoja tulisi tarjota myös muilla aloilla kuin liiketaloudessa ja erilaisia kulttuurivaihtoja ja -vierailuja tulee järjestää kaikkien opiskelijoiden saataville.

Amikset haluavat enemmän opetusta kielistä ja eri kulttuureista – sekä vaihtoihin lähteville että Suomessa opiskeleville. Ulkomaille lähteville tulisi tarjota koulun puolesta ”valmennuskurssi vaihtoon”, jolloin sopeutuminen nopeutuisi ja helpottuisi. Kulttuuriin sopeutuminen ja maan tapojen haltuunotto voi alkaa jo kotoa käsin. OSKU katsoo, että oppilaitosten pitäisi yhä enemmän tukea ja kannustaa opiskelijoita kansainvälistymiseen työpaikalla tapahtuvan oppimisen yhteydessä: monet työpaikalla tapahtuvat oppimiset voisi suorittaa ulkomailla, mutta kaikki eivät tästä mahdollisuudesta tiedä. Jatkossa oppisopimuksiinkin tarvitaan joustoa. Oppisopimuksen tekeminen ulkomailla tulisi mahdollistaa myös silloin, jos työnantaja ei ole kotimainen yritys. Oppisopimusten tekemiseen ulkomailla on myös kannustettava.

OSKUn mielestä oppilaitosten pitää voida ansaita kipeästi kaivattuja euroja myymällä osaamistaan ulkomaille. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen koulutusviennin on kuitenkin tällä hetkellä enemmän esteitä kuin mahdollisuuksia. Koulutusvienti ei OSKUn mielestä saa vaikuttaa perustoimintoja heikentävästi, mutta se tulee nähdä tervetulleena

mahdollisuutena viedä suomalaista koulutusosaamista maailmalle esimerkiksi myymällä tiettyjen ammattitutkintojen tai ammatillisten opettajien koulutusta paikan päälle kohdemaihin. Suomalaiset opiskelijat tulee nähdä voimavarana koulutusviennissä: esimerkiksi merkonomiopiskelijoita voitaisiin hyödyntää koulutuksen kaupallistamisessa ja konseptoinnissa.

2.12 Monikulttuurisuus oppilaitoksissa

Ammatilliseen koulutukseen kohdistuu suuret paineet maahanmuuttajien kotouttamisen ja kouluttamisen osalta. OSKUn mielestä sekä nuorille että aikuisille maahanmuuttajille täytyy tarjota mahdollisuus päästä koulutuksen piiriin ja osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Opiskelijoiden ohjauksen tulee tässäkin tapauksessa tapahtua opiskelijalähtöisesti ja kannustaa suuntautumaa niille aloille, joihin opiskelija aidosti haluaa. Myös tutkintojen tarjontaa englannin kielellä tulee laajentaa. Kielikursseja pitää pystyä takaamaan jokaiselle opiskelijalle heille sopivalla tasolla. Lisäksi tarvitaan suomalaiseen kulttuuriin ja työelämän pelisääntöihin tutustumista sekä yrittäjäyyskoulutusta. Tämä koskee sekä nuoria että heidän huoltajiaan: myös maahanmuuttajanuorten vanhemmat tulee huomioida jatkossa paremmin oppilaitoksissa. Oppilaitosten ja alaikäisten opiskelijoiden huoltajien yhteydenpitoa tulee kehittää, jotta tiedonkulku ei ole riippuvaista nuoren toimimisesta tulkkina edellä mainittujen välillä.

OSKU katsoo, että kansainvälisten opiskelijoiden Suomeen saapumista tulee edelleen pyrkiä helpottamaan. OSKU kannattaa opiskelijoiden toimeentuloedellytyksen helpottamista siten, että opiskelijan on esitettävä selvitys toimeentulostaan vain ensimmäisen vuoden ajalta. Pidämme hyvänä ehdotusta, jonka mukaan opiskelija voisi jatkossa hakea ja saada oleskeluluvan koko opintojen ajaksi. Muutoksella mahdollistetaan se, että opiskelija voi keskittyä tutkintonsa edistämiseen ilman tarpeetonta huolta jatkoluvan hakemisesta kesken opintojen. Tämä edistää myös suomalaisten opiskelijoiden kansainvälistymistä.

2.13 Korkea-asteelle hakeutuminen

Skaalaan 1-5 perustuva arvosteluasteikko on tarkoituksenmukainen ja tuo monipuolisesti esille opiskelijan osaamistason. Laajempi arvosteluasteikko mahdollistaa myös sen, että korkeakoulut voivat hyödyntää ammattiin valmistuneen todistusta opiskelijavalinnassaan – sekä ammattikorkeakoulujen että yliopistojen tulee tähän mahdollisuuteen tarttua. Todistusvalinnasta ei kuitenkaan saa tulla ainoa väylä korkea-asteen opintoihin, vaan myös valintakokeeseen pohjautuva väylä on säilytettävä rinnalla. Yhteiset tutkinnon osat tulee myös arvioida pelkän hyväksytty/hylätty -merkinnän sijaan numeerisin arvosanoin ja näiden arvosanojen on näytävä tutkintotodistuksessa yhdenvertaisesti ammatillisten opintojen kanssa.

OSKU haluaa, että reformin tuoman osaamisperusteisuuden myötä joustavat ja yksilölliset tutkinnon suorittamisen tavat toteutuvat aidosti koko Suomessa, ja opiskelija voi halutessaan tiivistää perustutkinnon suorittamista – tai toisaalta käyttää tarvittaessa enemmänkin aikaa tarvittavien

työelämävalmiuksien hankkimiseen ennen valmistumistaan. Tiivistämistä ei saa kuitenkaan tehdä siten, että se vaarantaa missään tilanteessa opiskelijoiden jatko-opintokelpoisuuden. Amiksille ei saa luoda reittejä, mistä ei voi jatkaa opintoja korkea-asteelle.

OSKU haluaa kuitenkin muistuttaa, ettei ammatillista koulutusta voida kehittää ainoana tavoitteena lisätä korkeakoulutettujen määrää Suomessa.

2.14 Elinikäinen oppiminen

Elinikäinen oppiminen korostuu entistä enemmän tulevaisuudessa. OSKU pitää tärkeänä, että jatkokouluttautumiseen kannustetaan koko työuran ajan ja se tehdään mahdollisimman sujuvaksi ja joustavaksi. Ammatillinen koulutus on erinomainen mahdollisuus peruskoulun päättävälle, ilman toisen asteen tutkintoa olevalle sekä jo tutkinnon omaavalle osaamisensa kartuttamiseksi ja täydentämiseksi. Ammatillisen koulutuksen rahoituksessa on huomioitava nykyistä paremmin ammatillisen koulutuksen moninaiset tehtävät ja esimerkiksi sen rooli jatkuvan oppimisen haasteeseen vastaamisessa. Myös pelkkien tutkinnon osien suorittaminen on nykyisin mahdollista ja tätä mahdollisuutta tulee aktiivisesti markkinoida sekä opiskelijoille että työnantajille. Elinikäinen oppiminen tulee aidosti olla kaikkien saavutettavissa, eikä osaamisen täydennys työelämässä saa olla varallisuudesta kiinni.

2.15 Ammatillisen koulutuksen rahoitus

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien saaman perusrahoituksen tasoa on nostettava ja lukuisista erillisistä, oppilaitoksia kuormittavista rahoitushakuprosesseista on pyrittävä eroon. On tärkeää, että oppilaitokset voivat keskittyä ydintehtäväänsä eli opetukseen jatkuvien rahoitushakemusten tekemisten sijaan. Pitkäjänteisesti suunniteltu työ oppilaitoksissa on niin henkilöstön, työelämän kuin opiskelijoidenkin etuna. OSKU kannattaa perusrahoituksen osuuden pitämistä vähintään 70 % tasolla ammatillisen koulutuksen rahoituksesta. Ammatillisen koulutuksen rahoitus on turvattava niin, että laatu tai opiskelijoiden hyvinvointi ei kärsi – ilman hyvää koulutusta ei ole osaavia ammattilaisia työelämässä.

OSKU pitää hyvänä asiana, että rahoitusjärjestelmä ohjaa koulutuksen järjestäjän toimintaa ja lisäten sen tavoitteellisuutta ja koulutusjärjestelmän tarpeisiin vastaamista. Opiskelijoiden aidon osallisuuden toteutuminen sekä opiskelija- ja tutortoiminnan tukemisen taso tulee myös nähdä yhtenä oppilaitoksen arviointikriteerinä. Opiskelijoiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista on jatkossa arvioitava yhtenä oppilaitoksen rahoituksen perusteena.

3 Sosiaalipolitiikka

3.1 Opintotuki

Yhä useampi ammatillinen opiskelija joutuu nykyään muuttamaan varhaisessa vaiheessa pois huoltajiensa luota. Nykyisessä järjestelmässä huoltajien tulot voivat vaikuttaa erittäin negatiivisesti opiskelijan taloudelliseen tukeen. Esimerkiksi huoltajan uuden aviopuolisonkin tulot voivat estää huoltajan luona asuvalta opiskelijalta tuet, vaikka kyseisellä henkilöllä ei ole mitään elatusvelvollisuutta opiskelijaan. OSKU vaatii, että huoltajien tulojen vaikutus opintotukeen on poistettava ja myös alle 17-vuotiaat on otettava opintotuen piiriin.

Toisen asteen opintojen rahoittamiseen on saatavilla myös opintolainaa. Opintotukijärjestelmää ei kuitenkaan tule kehittää lainapainotteiseksi, eikä opiskelijan toimeentulon edellytyksenä saa olla opintolainan nostaminen. OSKU myös vaatii, että opiskelijalta ei saa evätä oikeutta toimeentulotukeen sillä perusteella, että hän ei ole

nostanut opintolainaa. Tukijärjestelmään on saatava selkeyttä, ja hakemukset on käsiteltävä kohtuullisessa ajassa. Toisen asteen opiskelijoille on luotava opintolainahyvitysmalli, joka toimii samankaltaisesti kuin korkeakouluopiskelijoilla.

Nykytilanteessa lainsäädäntö kohtelee eriarvoisesti toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevia verrattuna korkeakouluopiskelijoihin, joiden palkalliset harjoittelujaksot eivät vaikuta opintotukeen, vaan kertyvät ansiotulot huomioidaan. Osa ammatillisen koulutuksen harjoittelusta voi olla kestoaltaan vain muutamia viikkoja, ja on kohtuutonta, jos opiskelijat joutuvat Kelan perintäkierteeseen niiden vuoksi. Opintotuen tulee mahdollistaa oppisopimuksella opiskelu tulorajoihin perustuen.

3.2 Koulumatkatuki

Yksi toisen asteen opiskelijoiden merkittävä tukimuoto on koulumatkatuki. Koulumatkatuen myöntämisperusteisiin tarvitaan joustoa ja tervettä järkeä, kun kyse on esimerkiksi eroperheistä tai muista erikoistapauksista. Maksuttoman koulutuksen myötä tuli toivottu kilometrivaatimuksen lyhennys, mutta monta asiaa jäi korjaamatta. Ammatillisen koulutuksen reformissa tapahtuneita muutoksia ei ole vielä onnistuttu huomioimaan koulumatkatuen kehittämisessä ja on kohtuutonta, että hetkelliset muutokset opintojen suoritustavassa saattavat keskeyttää koulumatkatuen saamisen. Koulumatkatuen myöntämisperusteet on ajanmukaistettava ja samalla varmistettava, että tuen tarpeen mittaamisessa huomioidaan koulumatkan pituuden lisäksi siihen kuluva aika.

Mikäli opiskelija saa kesätöistä hyväksilukuja tutkintoonsa, tulisi OSKUn mielestä koulumatkatuki myöntää myös kesän ajalle – etenkin, kun töiden perään voi joutua lähtemään yhä kauemmas. Mikäli opiskelija joutuu lähtemään työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen kauemmas, tulee kulut OSKUn mielestä korvata täysimääräisenä. Kaupunkien tulee myöntää nykyistä enemmän paikallisliikenteen opiskelija-alennuksia, jolloin myös opiskelijoiden vapaa-ajan liikkuminen helpottuisi. Opiskelija-alennuksen saamisen byrokratiaa tulisi keventää opiskelijan eduksi.

3.3 Asuminen

Vuokrasopimuksesta riippumatta kämppiksien ei voida katsoa kuuluvan samaan talouteen ja muodostavan ruokakuntaa. Tästä syystä kämppäkaverin tulot eivät saa vaikuttaa toisen kämppäkaverin yleiseen asumistukeen. OSKU katsoo, että myös alaikäisellä opiskelijalla on oltava oikeus yleiseen asumistukeen. Erityisesti suurissa kaupungeissa asumistuki ei kata riittävää osaa asumiskuluista, ja sitä tulee nostaa muun hintatason mukana inhimillisen elintason takaamiseksi.

Monet oppilaitokset tarjoavat kaukaa tuleville opiskelijoilleen opiskeluviikon ajaksi ilmaisen asuntolan oppilaitoksen yhteydessä. Ilman asuntoloita monen nuoren opiskelu ammattiin olisi mahdotonta. OSKU vaatii lisää asuntolapaikkoja amiksille. Asuntoloihin tulee panostaa enemmän, niihin täytyy tehdä kuntotarkastukset säännöllisin väliajoin ja asumiseen tarkoitettujen rahojen tulee mennä asuntoloiden kehittämiseen. Kaupunkien on myös rakennettava kohtuuhintaisia asuntoja, jotta niitä riittää mahdollisimman monelle opiskelijalle.

Asuntolassa asuvia opiskelijoita tulee kouluttaa heidän oikeuksistaan liittyen kotirauhaan ja mahdollisiin erotustoimenpiteisiin. Asuntolan henkilökunta ei saa ilman painavaa syytä vierailla kutsumatta asujan huoneessa. Asuntola on opiskelijan koti ja sitä

tulee myös henkilökunnan toimesta kohdella sen mukaisesti. Rangaistuskäytäntöjen osalta oppivelvollisuuden piiriin kuuluvia opiskelijoita ja kuulumattomia opiskelijoita tulee kohdella yhdenvertaisesti.

3.4 Työssäkäynti

Työssäkäyntiä opintojen ohessa ei tule nähdä pahana seikkana tai syynä koulun keskeytymiseen tai viivästymiseen. Monilla opiskelijoilla oman alan työnteko tukee opintoja tai toisaalta työn kautta voi löytää myös kiinnostavan alan, mikäli ei oppilaitoksessa ole löytänyt. Töiden teosta saa myös arvokasta kokemusta, joka edistää työllistymistä valmistumisen jälkeen.

Vuositulorajan tarkkailussa vastuu tulojen tarkkailusta on opiskelijalla itsellään. Työn tekemisestä ei koskaan pidä rangaista, eikä opiskelijoiden työntekoa tule nähdä huonona asiana. Tulorajoja on nostettu pysyvästi vuonna 2022, ja niitä tulee tarkastella myös jatkossa. Tulorajojen alentamista emme voi hyväksyä, sillä se antaisi täysin vääränlaisen signaalin työn tekemisen tärkeydestä. Mikäli tulorajat laskisivat, ja yhä useampi opiskelija tippuisi pois opintotuen piiristä, he joutuisivat tekemään entistä enemmän töitä. Tulorajat eivät saa jäädä laahaamaan jäljessä yleisestä ansiotason kehityksestä, ja työn tekemisen tulisi olla opiskelijalle aina aidosti kannattava vaihtoehto.

3.5 Yrittäjyys

On erittäin tärkeää, että opiskelijoille rakennetaan positiivinen kuva yrittäjyydestä ja sen mahdollisuuksista opintojen aikana. Toisen asteen oppilaitosten tulisi panostaa yrittäjyysopintoihin ja uusien yrittäjyysvalmiuksien opettamiseen: erilaiset yrittäjyyshautomot ja yrityksen perustamiskurssit ovat mainioita esimerkkejä käytännöllisestä oppimisesta ja rohkaisemisesta yrittämisen polulle. Yrittäjyyskasvatus perehdyttää oivalla tavalla myös työelämään ja lisää ymmärrystä yritysten toimintalogiikasta, eikä sen tavoite ole tehdä kaikista yrittäjiä. Yrittäjyyttä täytyy edistää myös aloilla, joissa työllistyminen on vaikeaa ja joissa yrittäjyys ei ole aiemmin ollut pinnalla.

Paikallisten koulutuksen järjestäjien ja elinkeinoelämän yhteistyö on näiden tavoitteiden toteuttamisessa avainasemassa. Opiskelijoiden on hyvä tutustua yrityksiin opintojen aikana ja yrittäjien on nykyistä enemmän käytävä kertomassa toiminnastaan oppilaitoksissa. Siten tieto yrittäjyydestä leviää laajemmin ja konkreettisemmin molemmille osapuolille.

OSKU haluaa amisten yrittäjyyskasvatuksesta luovaa ja toiminnallista. Opiskelijat tulisi nähdä voimavarana, ja heidät voisi laittaa enemmän ideoimaan sisältöjä. Yrittäjyyskursseilla tulisi käsitellä enemmän sitä, miten yrityksen pystyy perustamaan. Mikäli tuleva tai valmistunut ammattilainen haluaa yrittäjäksi, hän ei ammatillisen perustutkinnon tarjoamilla valmiuksilla tiedä, mitä pitäisi tehdä. Yrittäjäpolulle tulisi kannustaa nykyistä enemmän ja tarjota paremmat valmiudet niille, jotka siitä ovat kiinnostuneita. Nuoria yrittäjiä tulee kannustaa mahdollisin verohelpotuksin.

3.6 Opiskelijoiden hyvinvointi

Kuntien opiskeluhuollon henkilöstötilanne ei ole Suomessa kaikkialla riittävällä tasolla. Erityisen huolestuttavaa on, että alueellinen tasa-arvo ei palveluiden saatavuudessa toteudu. Opiskeluterveydenhuollon siirtyessä maakuntiin on erityisen tärkeää huolehtia, että

palvelut ovat aidosti opiskelijoiden saavutettavissa. Amisten hyvinvointiin ja terveydenhuoltoon on kohdistettava selkeästi nykyistä enemmän resursseja panostaen erityisesti ennaltaehkäiseviin, matalan kynnyksen palveluihin. Opiskelijoiden terveydenhuolto ei saa olla vain oireiden hoitamista vaan ongelmien syihin on puututtava. Oppilaitosten pitää tehdä yhä enenevässä määrin moniammatillista yhteistyötä esimerkiksi etsivän nuorisotyön kanssa.

Kynnystä avun hakemiseen täytyy madaltaa kaikin keinoin. Erityisesti mielenterveyspalveluiden pariin hakeutumisesta tulee tehdä helppoa ja tätä varten opiskelijoiden psykologipalveluiden tulee olla nykyistä huomattavasti paremmin saatavilla. OSKU esittääkin, että toiselle asteelle luotaisiin malli, jossa jokaiselle opiskelijalle taattaisiin kaksi vuosittaista jaksamiseen, hyvinvointiin ja mielenterveyden teemoihin keskittyvää psykologi-/kuraattori-/terveydenhoitajakäyntiä. OSKU näkee, että tämä helpottaisi opiskelijoiden hakeutumista

avun piiriin myös niissä tilanteissa, missä opiskelija ei itse välttämättä koe tarvitsevänsä apua, vaikka todellisuudessa avuntarve olisi olemassa.

OSKU vaatii, että terapiatakuu toteutetaan valtakunnallisesti mahdollisimman pian. Koronapandemia on heikentänyt entisestään nuorten jaksamista ja mielen hyvinvointia. Meillä ei ole varaa menettää kokonaista sukupolvea mielenterveysongelmille. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimat opiskeluterveydenhuollon henkilöstömitoituksen valtakunnalliset suositukset ovat osoittautuneet riittämättömäksi ohjauskeinoksi, sillä suositukset eivät tällä hetkellä toteudu kaikkialla Suomessa. OSKU vaatii, että annetut henkilöstömitoitussuositukset muutetaan velvoittaviksi ja että opiskeluhuollon kuraattoreiden ja psykologien henkilöstömitoitusta on ohjattava samaan tapaan. Terveys- ja hammashuollon on oltava maksutonta toisen asteen opiskelijoille. Alle 25-vuotiaille on tarjottava myös maksuton ehkäisy kaikkialla Suomessa.

3.7 Opiskelijoiden elintavat

OSKU näkee, että terveellisiin elämäntapoihin kannustamiseen ja päihteiden liikakäytön vähentämiseen tulisi kiinnittää oppilaitoksissa erityistä huomiota. Opiskelijoille tulee tarjota terveellistä ja monipuolista ravintoa joka päivä, kasvisruokavaihtoehto mahdollistaen. Tämän lisäksi OSKU esittää, että opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus maksuttomaan aamupalaan. Oppilaitosten tulee tarjota ilmaista liikunnallista harrastus- ja kerhotoimintaa tai vähintäänkin tehdä yhteistyötä kunnan liikuntatoimen kanssa. Työkyky-passia tulisi kehittää ja ottaa aktiivisemmin käyttöön kaikissa oppilaitoksissa.

OSKU katsoo, että liikkumisen mahdollisuuksia tulisi lisätä nuorten luontaiseen elämänpiiriin ja hengailupaikoille. Opetusympäristöjen tulisi olla aktivoivia ja istumisen vähentämiseen tulisi pyrkiä mahdollisimman laajasti sekä ottaa työergonomia huomioon myös ammatillisissa oppilaitoksissa. Liikkuva koulu -hankkeen laajentaminen kaikkiin ammatillisiin oppilaitoksiin on erittäin toivottavaa. OSKU haluaa, että Liikkuva amis saadaan kaikkien amisten ulottuville mahdollisimman pian ja että opiskelijat osallistetaan suunnitteluun.

3.8 Selkeyttä systeemeihin

Suomessa on moniluokkuisuuden ongelma. Opintojen keskeytyessä nuori tai mahdollinen huoltajakaan ei aina tiedä, mistä hakea neuvoja ja apua. Nuoria pompotetaan vielä liikaa luukulta toiselle. Koulutustakuu, joka takaa kaikille työttömille alle 25-vuotiaille ja

vastavalmistuneille alle 30-vuotiaille henkilöille opiskelu-, työharjoittelu- tai työpajapaikan, on ollut tervetullut kädenojennus tietään etsiville nuorille. Erityisen tervetullut on ollut ajattelutavan muutos siitä, että näitä nuoria aletaan etsiä, eikä heidän tarvitse enää etsiä palveluita. Ohjaamo-hanke on tuonut kaivattuja ratkaisuja ongelmiin, ja OSKU kannattaa hankkeen jatkamista.

OSKU peräänkuuluttaa yhteisötakuun täysmittaista toteutumista. Toisaalta systeemi ei saa opettaa myöskään täyteen passiivisuuteen, vaan oikeuksista täytyy seurata velvollisuuksia. Suomen sosiaaliturva on hyvin pirstaleinen, ja OSKU vaatii, että nuoret ja opiskelijat otetaan mukaan sosiaaliturvan uudistukseen. Tukijärjestelmää on yksinkertaistettava, eikä opintotukea voida jättää uudistuksen ulkopuolelle. OSKU suhtautuu positiivisesti perustuloon, jos se vähentäisi byrokratiaa myös nuorten osalta ja parantaisi heidän toimeentuloaan. Tukien nostaminen ei ikinä saisi estää työn vastaanottamista, ja työnteon tai koulutuksen aloittamisen tulee olla nuorelle aina kannattavin vaihtoehto. On tärkeää panostaa ongelmien ennaltaehkäisyyn ja takuun tekemiseen ymmärrettäväksi. Vaihtoehtoja on ja niistä tulee jokaiselle ilman työ- tai opiskelupaikkaa olevalle löytää se sopivin vaihtoehto.

3.9 Nuorten ja opiskelijoiden osallisuus

Nuoria ja opiskelijoita on kuultava kaikissa heitä koskevissa asioissa. Nuoria on kuultava aidosti kaikilla päätöksenteon tasoilla niin oppilaitoksista kuntiin, kunnista maakuntiin kuin maakunnista valtakunnan päätöksentekoon. Nuorille on tarjottava aitoja vaikuttamisen keinoja, joissa myös vaikuttamismahdollisuudet ovat todellisia. Äänestysikäraja ja ehdolle asettumisen ikäraja on laskettava 15 ikävuoteen kaikissa vaaleissa. Myös kansalais- ja kuntalaisaloitteen allekirjoittamisen ikäraja on laskettava 15 ikävuoteen. Äänioikeuden käyttämisen tulee olla mahdollista myös sähköisiä järjestelmiä käyttäen.

Nuoriso- ja opiskelijajärjestöjen rooli nuorten ja opiskelijoiden vaikuttamisen väylänä ja hyvinvoinnin edistäjänä on tunnustettava nykyistä voimakkaammin. Järjestöjen rahoitus ja toimintaedellytykset on turvattava, eikä nuoriso- ja opiskelijajärjestöille jaettavia valtionapuja tule leikata. Hyvinkin pienillä avustuksilla toimintaansa pyörittäville nuorisojärjestöille avustusmäärärahojen laskut saattaisivat pahimmillaan tarkoittaa toiminnan merkittävää supistamista tai jopa koko toiminnan lakkauttamista. Nuorisotyön määrärahoista leikkaaminen olisi leikkaamista yhteiskunnan tulevasta hyvinvoinnista.

Nuoret on otettava mukaan tekemään eläkepäätöksiä, jotta turvataan eläkejärjestelmän uskottavuus ja luotettavuus myös nuoren sukupolven näkökulmasta. Työeläkejärjestelmän perusta on säilytettävä nykyisellään ja eläkejärjestelmän rahoitusta käsiteltävä kokonaisuutena. Taitettu indeksi on säilytettävä. Kaikesta tehdystä työstä on kartuttava eläkettä.

Elämme ilmastokriisiin keskellä. Nuorten on voitava osallistua aktiivisesti ilmastopolitiikkaa käsittelevään keskusteluun ja päätöksentekoon. Maailmaa on rakennettava nykyisten ja tulevien sukupolvien kannalta kestävällä tavalla. Suomen on aidosti sitouduttava kestävä kehityksen edistämiseen ja kunnianhimoiseen ilmastopolitiikkaan. Päätäjien on otettava nuorten ilmastoahdistus vakavasti ja toimittava sen ratkaisemiseksi.

3.10 Opiskelijakuntatoiminta

OSKU kannattaa aktiivista kansalaisuutta ja hyvää yhteisöllisyyttä synnyttävää toimintaa. Opiskelijoilla tulee olla aito mahdollisuus vaikuttaa kaikkiin opiskelijoihin liittyviin tai heidän asemaansa vaikuttaviin päätöksiin. Opiskelijakunnissa ja -yhdistyksissä on valtava potentiaali aktivoida opiskelijoita ja saada heitä tuomaan esiin taitojaan ja vahvuuksiaan. Myös oppilaitosten tulee pyrkiä aktivoimaan ja rekrytoimaan opiskelijoita mukaan opiskelijakuntatoimintaan. Opettajien ja muun oppilaitoksen henkilökunnan edustajien asenteen tulee olla opiskelijoiden omaehtoisuutta tukevaa sekä aidosti kannustavaa.

Koulutuksen järjestäjien on varmistettava, että opiskelijakuntatoiminnalle on riittävästi tukea ja resursseja. Näihin kuuluvat myös riittävät toimitilat. Opiskelijakuntatoiminnan tukemiseen on nimettävä vastuuhenkilö oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstöstä ja hänelle on osoitettava tähän tehtävään riittävä työaika-resursointi. Opiskelijakuntatoimintaa tukevan henkilön on tunnettava ohjausroolinsa: hänen tehtävänsä on nimenomaan tukea, tsemrata ja kannustaa opiskelijoita opiskelijakuntatoiminnan toteuttamisessa - hän ei kuitenkaan ole päällepäsmäri tai päätöksentekijä.

OSKU haluaa lisää koulutusta opiskelijakunta- ja opiskelijatoiminnasta sekä sen tukemisesta myös opettajille. OSKU tarjoaa opastusta opiskelijakuntatoimintaan ja vaatii, että kaikissa oppilaitoksissa olisi toimiva opiskelijakunta/-yhdistys. Oppitunteja tulee voida toisinaan käyttää esimerkiksi opiskelijakunnan hallituksen kokouksiin tai tapahtumien suunnitteluun. Opiskelijakuntatoiminnasta sekä tutortoiminnasta on saatava osaamispisteitä ja hyväksilukuja opintoihin. Ammatillisiin perustutkintoihin on voitava liittää vaikuttajan opintopolku eli kokonaisuus, johon voi sisällyttää opintopisteitä aktiivisesta opiskelijatoiminnasta ja opiskelijavaikuttamisesta.

3.11 Yhdenvertaisuus

OSKU muistuttaa, että oppilaitoksilla on lakisääteinen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta, puuttua kaikenlaiseen kiusaamiseen ja häirintään sekä luoda oppilaitoskohtaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Suunnitelmat on laadittava oman oppilaitoksen tunnistettuihin tarpeisiin yhteistyössä opiskelijoiden kanssa, ja erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että laadittu suunnitelma jalkautetaan oppilaitoksen arkeen.

Jokaisella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Tämän varmistamiseksi oppilaitos ei voi mennä piiloon nollatoleranssijulistuksen taakse tai reagoida vain silloin, kun jotain tapahtuu, vaan yhdenvertaisuutta on aktiivisesti edistettävä. Puolet ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista tytöistä on kohdannut häirintää, erityisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat opiskelijat kokevat kiusaamista ja syrjintää, ja rasismi heikentää monien opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta. Näitä epäkohtia korjataan aktiivisella työllä, jonka tekemisessä erityisen ratkaisevassa roolissa on oppilaitoksen henkilökunta. OSKU peräänkuuluttaakin opettajien ja muun henkilökunnan riittävää yhdenvertaisuusosaamista, ja vaatii pakollisia yhdenvertaisuuskoulutuksia kaikille opettajille.

Ammatillisen koulutuksen kenttä on vahvasti jakautunut sukupuolen mukaan. Tämä segregatio voi tuoda mukanaan ja vahvistaa lukuisia ongelmia, kuten häirintää. Segregation purkamisessa ollaan toiselle asteelle tullessa yksilön kohdalla jo melko myöhässä, mutta ammatillisella koulutuksella on oma vastuunsa sen tekemisessä. OSKU kannustaa oppilaitoksia kiinnittämään esimerkiksi viestinnässään ja markkinoinnissaan huomiota siihen, että käytetty kuvasto ja termistö on moninaista. Samalla tämäkään työ ei saa jäädä näennäiseksi, vaan opinnoissakin on huolehdittava siitä, etteivät sukupuoleen tai muihin ominaisuuksiin liittyvät, usein

tiedostamattomatkin, stereotypiat tai oletukset tarkoita vaikkapa opiskelijoihin kohdistuvia rasistisia tai seksistiä asenteita tai vähättelyä.

Häirintää on kokenut puolet ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista tytöistä, ja OSKUn keväällä 2022 tekemän selvityksen mukaan puuttumisen käytännöt koetaan oppilaitoksissa puutteellisiksi. Häirinnän, ahdistelun ja väkivallan kokemuksista ei osata tai haluta kertoa, eikä oppilaitoshenkilökuntaa useinkaan koeta luotettavaksi tai osaavaksi puuttujaksi. Oppilaitoksen lakisääteinen velvollisuus on ennaltaehkäistä ja puuttua häirintään. Se tarkoittaa, että jokaisessa oppilaitoksessa on luotava käytännöt tähän työhön. On tärkeää luoda prosessi, jonka kaikki oppilaitoksessa tuntevat – se tuo turvaa sekä kokijoille että puuttujille, ja varmistaa, että kaikkia esille tulevia häirintätapauksia käsitellään yhdenvertaisesti. Samalla sukupuolittuneen häirinnän ja väkivallan rakenteellinen luonne tulee oppilaitosarjessakin ymmärtää; häirintä on vallankäyttöä, ja vakavimmat teot mahdollistavat harmittomaksikin mielletty jokapäiväinen toiminta. Tämä tarkoittaa, että henkilökunnan on osattava tunnistaa esimerkiksi huumoriksi verhottu alentava, seksistinen tai muuten loukkaava asenne, eikä toistaa niitä omassakaan toiminnassaan.

Häirintä ei ole ammatillisen kentän ainoa yhdenvertaisuusongelma. Amikset ovat moninainen ryhmä, minkä lisäksi ammatillisella koulutuksella on merkittävä rooli myös kotouttamis- ja maahanmuuttajien koulutustoiminnassa. Suomalaisen yhteiskunnan rakenteellinen rasismi on ammatillisessa koulutuksessakin tunnistettava ja aktiivinen antirasismi juurrutettava osaksi oppilaitosarkea. Oppilaitoskäytäntöjen tulee ottaa huomioon katsomuksien moninaisuus, ja pyrkiä tunnustukselliseen neutraaliuteen yksilön uskonnonvapautta kunnioittaen.